

L'escriptor valencià Joan Francesc Mira, fotografiat al seu estudi de Castelló. / ÀNGEL SÁNCHEZ

JOAN FRANCESC MIRA / escriptor

“El meu problema amb València és un amor intens no correspost”

ADOLF BELTRAN

Si les seues traduccions de la *Divina Comèdia* i els *Evangelis* van confirmar un perfil intel·lectual de coneixements humanístics i de vocació per la cultura, ara la novel·la *El professor d'història* (Proa) representa per a Joan Francesc Mira (València, 1939) un punt d'inflexió en una trajectòria literària de gran recorregut, al llarg de la qual ha articulat ficcions reflexives sobre la condició humana i l'experiència contemporània. Culminació d'una trilogia que va iniciar fa vint anys amb *Els treballs perduts*, aquest nou llibre tanca un arc d'originalitat en la narrativa actual en català.

Pregunta. No sé si València es mereix aquest llibre. I no per les crítiques que s'hi formulen als governants, a la societat i a la seua escassa afició per la cultura, sinó al contrari, per la densitat existencial i intel·lectual que hi ha.

Resposta. Les crítiques són accidentals, sense ser-ho en realitat. La novel·la no està pensada a partir de València, sinó utilitzant València.

P. Només un escenari?

R. Tal com podia haver utilitzat una altra ciutat per a expressar contradiccions, excessos... És així com l'he feta servir també en les dues novel·les anteriors, *Els treballs perduts* i *Purgatori*.

P. En canvi, el lector té la impressió que vostè hi fa un cant.

R. El meu problema amb València és un amor intens i profund no correspost. De vegades, els amors no correspostos són els intensos.

P. Fins a quin punt això representa la manera com viu València un sector dels seus veïns?

R. No estic massa segur que siga representatiu d'un sector de la ciutat, més crític, autocrític o escèptic, ja que el protagonista té unes característiques una mica peculiars. No és habitual que una persona es plantege el tipus de coses que ell es planteja.

P. *El professor d'història* tanca

una trilogia que va començar *Els treballs perduts* (1989) i va continuar amb *Purgatori* (2003). Un projecte de dues dècades...

R. Es tractava d'un projecte complet, a partir de tres cercles de la ciutat: la ciutat intramurs, l'Eixample i la pseudociutat, o *no-ciutat*, moderna per contrast amb l'antiga. A més dels tres cercles, hi ha tres inspiracions temàtiques. En la primera, els treballs d'Hèrcules, la idea de l'ordre clàssic alterada. En la segona, el rerefons del pensament europeu, medieval i cristià, del purgatori com a inspiració dantesca. I en la tercera, el pensament contemporani a partir de la Il·lustració, des de Goethe, amb el mite de Faust de fons.

P. Faust aborda un desig de superar la perplexitat humana.

R. La gran aspiració de Faust és entendre el món. En una de les escenes clau, demana metafòrica-

ment l'auxili del dimoni, del més enllà, per poder entendre el món i intervenir-hi. En les meues obres he convertit els mites en herois invertits. En *Els treballs perduts*, Hèrcules no pega garrotades sinó que en rep. Aquí, la fantasia de poder participar en el món es queda en no res, en actitud contemplativa.

P. Els seus personatges tenen un gran bagatge cultural, però es veuen un poc perduts.

R. Els meus són personatges perplexos, que no acaben d'entendre què els està passant. El seu dilema pot acabar amb una solució final al·legòrica, com en *Els treballs perduts*, simbòlica, com en *Purgatori*, o de contemplació còsmica, com en *El professor d'història*.

P. Vostè treballa molt la construcció prèvia de les ficcions.

R. Sobretot, a partir de *Viatge al final del fred*. Ho vaig fer també amb *Borja Papa* i, lògic, amb

aquestes tres novel·les. Per a cada novel·la dedique un any a cavil·lar, un altre a preparar els personatges i la trama i dos o tres a escriure.

P. La referència a Goethe i al mite del Faust no és tan argumental com intel·lectual, metafísic.

R. L'obra de Goethe és al·legòrica, però té una estructura narrativa i molts passatges de la meua novel·la estan inspirats en Faust. Per exemple, Faust comença amb una al·legoria de la joventut que en el meu llibre es converteix en una evocació dels anys escolars; hi ha un pròleg al cel que en *El professor d'història* es concreta en una escena dalt del Micalet; hi ha també quan el protagonista es converteix en un jove atractiu, gràcies a una perruquera; hi ha, en fi, la Nit de Walpurgis del Faust convertida en una topada amb les prostitutes del Grau...

P. Expressa l'enyorança del pas-

sat i l'angoixa del present tan característiques de la modernitat?

R. Més que de l'enyorança, es tracta de la idea del passat com alguna cosa comprensible davant un present incomprendible perquè s'hi amunteguen tantes coses que estan fora d'allò que la raó és capaç d'interpretar.

P. La insatisfacció permanent és intrínseca a la consciència moderna?

R. És així per a la cultura moderna en la nostra variant occidental. Des del punt de vista polític i econòmic s'havia pensat que la racionalitat s'imposava. Ara, l'acceleració dels canvis fa, per exemple, que la distància amb la gent jove sembla insalvable. El protagonista viu aquesta dificultat d'encaixar, que s'accentua quan va a viure en un escenari de pseudomodernitat com la zona de la Ciutat de les Arts i les Ciències de València.

P. Una frase del llibre: “Ell no havia deixat mai de ser modern, per això se sentia tan antic”.

R. Perquè per a ell la modernitat és la que té els fonaments en la Il·lustració, en el pensament racional i ordenador. Mai no ha renunciat a aquest compromís radical de la modernitat. Però, quan es perd un món de valors i la superficialitat, la banalitat i l'exhibicionisme passen a ser coses admirables, s'hi troba fora. Pensa que aqueixa no és la seua modernitat.

P. Les seues poden ser considerades novel·les filosòfiques?

R. Bé, en teoria literària hi ha un tipus de narrativa que se sol denominar novel·la d'idees, etiqueta que val per a una gran part de la narrativa alemanya del canvi del segle XIX al XX. Thomas Mann és un novel·lista d'idees, per exemple. Són obres on la narrativa també transmet una visió del món determinada. I això és la classe de novel·la que a mi m'agrada. Una part de la gran narrativa nord-americana, des de Saul Bellow, un dels meus autors predilectes, fins a Philip Roth, fan en bona mesura novel·les amb idees o sobre idees.

P. Li he llegit que no fa “literatura en català” sinó “literatura”.

R. Si la meua condició històrica, social, nacional o lingüística fóra una altra, escriuria en un altre idioma. No em preocupa com a escriptor. En tot cas, em pot preocupar com a ciutadà.

P. Què es planteja ara?

R. Faig un llibre de difusió per a Bromera sobre l'expulsió dels moriscos, que farà quatre segles.

P. Però no literatura de ficció?

R. Ara no m'ho plantege. Tinc un parell de projectes seriosos que no seran novel·les.

Viatge al centre del desconcert

FRANCESC CALAFAT

El professor d'història

Joan Francesc Mira

Editorial Proa

308 pàgines. 20 euros

La trilogia que Joan Francesc Mira (València, 1939) dedica a la seva ciutat és una empresa valenta per la intenció i per l'estil exuberant, ací volgutament assagístic. Com en les dues primeres, el substrat mític i de referències recorre i sembla l'obra. Si abans era la literatura de Joyce i la figura d'Heracles i *La Divina Comèdia* de Dante, ara és el mite de Faust de la mà de Goethe.

L'anècdota que posa en marxa l'acció és un accident desafortunat que pateix Manuel Salom, el protagonista, quan es dirigeix a fer classe. Mentre explica els sentits de la his-

tòria decideix desertar del seu treball, mesos abans de la seua jubilació. La guspira que desencadena la seua determinació es deu a una paradoxa: un historiador dedicat a

comentar els corrents socials i polítics del segle XIX i XX arriba a la conclusió que no hi ha forma humana de comprendre el nostre món. Salom més aviat observa la història com un terbolí de forces enfrontades i en transformació constant. L'obsessió per arribar al fons de les coses i la seua impossibilitat enllaça de ple amb el mite fàustic, així com també amb la presència de la ciència moderna que en el seu intent d'establir una explicació coherent de l'univers aporta noves perplexitats. Altres lligams amb Goethe els trobem en la defensa de la cultura clàssica i en les relacions

del matrimoni. Irene, la dona, encarna la passió per les lletres gregues, tal vegada l'autor haja volgut simbolitzar el seu declivi.

Salom claudica del seu món. Es despulla de les antigues propietats i es proposa dedicar-se a tenir cura de la dona i viure de la manera més invisible possible. I tria per viure còmodament un pis davant de la *disneylandia* valenciana, que per altra banda l'irrita profundament a causa de la grandiloqüència escenogràfica i la seua buidor. Si ho fa és per tal que la seua dona gaudeca de la llum, de les vistes i perquè pot contemplar aqueixa nova ciutat i el tràfec comercial. Renuncia a la seua condició de professional de la història, però no es pot estar d'interrogar-se sobre tot allò que li produeix estupor i desconcert. El

desarrelament del protagonista va acompanyat d'itineraris pel barri de Velluters i del Jerusalem per mostrar-nos la seua progressiva lletor i les tumultuoses transformacions. A més, recrea, i amb gran encert, la nova ciutat, on es fa difícil una vida de veïnat i de carrer.

El protagonista és contemplatiu. Els vaivens del seu cervell metral·len el lector amb una allau d'idees, referències històriques i polítiques, i connexions d'allò més diverses i estimulants. L'esperit fàustic mou el personatge a veure amb tristesa, mala bava i ironia, però també amb vivacitat, tot el que es mou al seu davant. Aquest conglomerat de factors fa un llibre dens però amb una lectura completament vertiginosa. Una obra d'uns esforços i resultats extraordinaris.